

Nr 3.*Utlåtande i anledning av väckt motion om upphävande av skyldigheten för ägare av vissa äldre fastigheter att förse hustaken med skyddsanordningar m. m.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 220, vilken behandlats av tredje lagutskottet, har herr *Lindblom m. fl.* hemställt, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter den närmare utredning som må befinnas nödig, företaga omprövning av frågan om fortsatt giltighet av 71 och 178 §§ byggnadsstadgan, såvitt avser byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före den 1 juli 1944, samt att, i avbidan å nämnda omprövning, Kungl. Maj:t måtte medgiva förlängt anstånd efter den 1 juli 1952 med fullgörande av de i berörda paragrafer avsedda åtgärderna».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionärernas hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Over motionen har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från arbetarskyddsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Arbetarskyddsstyrelsen har vid sitt yttrande fogat yttranden från samtliga yrkesinspektörer. På begäran av utskottet har yttrande därjämte avgivits av Svenska landstingsförbundet.

Gällande bestämmelser.

De av motionärerna berörda paragraferna i byggnadsstadgan den 30 juni 1947 (nr 390) ha i hithörande delar följande lydelse.

»71 §.

1 mom. Byggnad skall, i den mån det erfordras, vara försedd med takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket. — —

2 mom. Byggnad, vars höjd överstiger 8 meter, skall, där ej Konungen för viss stad annorlunda förordnar, tillika förses med hållfasta och varaktiga anordningar till skydd mot olycksfall vid arbete å taket, därvid skall gälla följande.

1. Tak, som lutar 1:4 eller mera, skall förses med nockräcke av stadigt järnrör i lämpliga fästianordningar. Räcket skall vara beläget omkring 15 centimeter från takytan samt vid ena sidan av och i jämnhöjd med taknocken. Är genom taknocken skorsten eller liknande anordning uppdragen, skall vid dennas nedre sida anordnas nockräcke eller runt densamma anbringas skorstensband med handgrepp.

2. Å tak, som lutar 1:4 eller mera, skall därjämte vid takfoten eller tak-

brott antingen anordnas ståndrännna eller annan rännanordning, som lämnar stadigt fotfäste, eller ock utföras snöräcke, dock att snöräcke icke bör anordnas vid vinkelrännas utlopp eller eljest, om därigenom större snöanhopning kan uppstå.

3. Är å tak, som har en lutning av 1:4 eller mera, taknocken belägen mer än en meter från uppstigningsöppning, skall järnstege anbringas mellan denna och taknocken eller, om uppstigningsöppningen endast är avsedd för förbindelse med skorsten, mellan öppningen och skorstenen. Är å sådant tak avståndet i sidled mellan skorsten, som skall rensas av skorstensfejare, och närmaste uppstigningsöppning större än en meter, skall mellan denna och skorstenen takbrygga utföras med en bredd av minst 25 centimeter.

4. Takfönster med större dageröppning än 60×80 centimeter samt lanterniner skola, om de uppskjuta mindre än 35 centimeter över takytan, upp till och vid sidorna omgärdas med skyddsräcke av minst 75 centimeters höjd. Överstiger takfönstret eller lanterninens bredd 4 meter, skall räcket framdragas även vid nedre sidan.

Ljusbrunn skall omgivas med räcke eller annan skyddsanordning med en höjd av minst 75 centimeter.

3 mom. Avvikelse från bestämmelserna i 1 och 2 mom. må medgivas av byggnadsnämnden, då särskilda skäl äro därtill.

178 §.

Bestämmelserna i 71 § 1 mom. första stycket samt 2 mom. skola gälla även i fråga om byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före denna stadgas ikraftträdande, därvid skall iakttagas, att föreskrivna åtgärder skola vara utförda senast den 1 juli 1949, därest ej Konungen annorlunda bestämmer, samt att byggnadsnämnden skall övervaka bestämmelsernas tillämpning och göra för ändamålet erforderliga besiktningar.»

Förevarande bestämmelser ha till syfte att förebygga olycksfall vid takarbete. De gälla för städer och stadsliknande samhällen. Skulle för område på landet med byggnadsplan eller utomplansbestämmelser särskilda byggnadsföreskrifter erfordras till skydd mot olycksfall vid takarbete, har förutsetts, att sådana föreskrifter skola kunna meddelas i byggnadsordning för området.

Ovan intagna bestämmelser i 1947 års byggnadsstadga överensstämma (jfr prop. 211/1947) med vad som stadgades i 1931 års byggnadsstadga efter en år 1944 vidtagen ändring av 59 § sistnämnda stadga. Ur Kungl. Maj:ts proposition i ämnet år 1944 (nr 147) må följande återgivas.

»I fråga om redan uppförda byggnader har stadsplaneutredningen föreslagit en tidsfrist å fem år för genomförandet. Förkortning av denna tid till tre år har påyrkats av landsorganisationen m. fl. sammanslutningar, medan överståthållarämbetet och byggnadsnämnden i Stockholm däremot förordat viss förlängning. Fastighetsägareförbundet har för sin del ansett, att ikraftträdandet beträffande befintliga byggnader borde uppskjutas till tidpunkt,

som Kungl. Maj:t ägde bestämma, sedan fritt hyresläge inträtt i landet. Anledning torde visserligen finnas till antagande att en tidsfrist av fem år skall vara tillräcklig för åtgärdernas genomförande. Skulle omständigheterna omöjliggöra detta, läser Kungl. Maj:t böra förordna om erforderligt uppskov.»

Kungl. Maj:t har genom brev den 20 augusti 1948 (SFS 624/1948) förordnat, att i fråga om byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före den 1 juli 1944, skola de i 178 § byggnadsstadgan avsedda åtgärderna vara utförda senast den 1 juli 1952. Brevet var närmast föranlett av en framställning från *byggnadsstyrelsen* om uppskov till nämnda datum. Styrelsen hade framhållit, att tillgången på de byggnadsmaterial vilka erfordrades för ifrågavarande skyddsanordningar vore mycket knapp och att färdigställandet av skyddsanordningar till förenämnda äldre byggnader därför borde uppskjutas till dess mera normala förhållanden inträtt. *Riksförsäkringsanstalten* hade i ärendet anslutit sig till byggnadsstyrelsens hemställan om uppskov, men betonat angelägenheten av att skyddsåtgärderna snarast möjligt genomfördes. Vid takarbeten hade nämligen årligen inträffat olycksfall och olyckstillbud, företrädesvis å äldre hus, där erforderliga anordningar till förebyggande av nedstörtande icke förefunnits. Särskilt vid de hus, där lämpliga anordningar för livlinas fästande saknats, hade takarbetena medfört olycksfallsrisker.

Yttrandena.

Meningarna äro i remissyttrandena delade, då det gäller den i motionen begärda omprövningen av frågan om fortsatt giltighet av förevarande paragrafer i byggnadsstadgan, såvitt de avse byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före den 1 juli 1944. Motionärernas hemställan om anstånd efter 1 juli 1952 med utförande av här ifrågavarande åtgärder tillstyrkes däremot i stort sett.

Med anledning av att motionärerna önskat erhålla viss statistik över olycksfall vid takarbete anför *arbetarskyddsstyrelsen* följande.

Arbetarskyddsstyrelsen har genom hänvändelse till riksförsäkringsanstalten sökt att få fram en dylik statistik. En fullständig sådan har dock ej kunnat åstadkommas men anstalten har likväl tillmötesgått styrelsens framställning såtillvida, att utredning verkställdes beträffande antalet invalid- och dödsfall vid takarbete under åren 1944—47. Följande uppgifter ha härvid erhållits.

År	A n t a l		Summa	Antal olycksfall som troligen undvikits, om skydd enligt 71 § byggnadsstadgan funnits
	invalidfall	dödsfall		
1944	10	3	13	4
1945	16	6	22	7
1946	9	4	13	4
1947	12	4	16	5
Summa	47	17	64	20 (därav 6 dödsfall)

Enligt dessa uppgifter skulle omkring 30 % av invalid- och dödsfallen troligen ha undvikits om i 71 § föreskrivna skyddsanordningar funnits. Av upp-

gifterna framgår vidare, att olycksfallen i allmänhet inträffat icke så mycket vid sotnings- och snöskottningsarbete å hustak utan fastmer vid ett flertal andra, vanligen förekommande takarbeten, såsom täckning av tak med plåt, målning eller tjärning av tak, påläggning av papp eller tegel, plåtslageri- och reparationsarbete samt skorstensmurning. Vad beträffar den höjd, från vilken den skadade eller förolyckade fallit, konstateras, att i 13 av de 20 fall, som angivas i sista kolumnen, uppgifter om höjden saknas och att i 6 fall denna uppgives till 8 meter och däröver. För övriga i tabellen angivna 44 olycksfall lämnas i anstaltens utredning höjduppgifter, som variera mellan ca 2,5 och 6 meter eller mera. Det synes härav kunna slutas, att skyddsanordningar, varom föreskrives i 71 § 2 mom., skulle vara erforderliga även vid byggnader med lägre höjd än 8 meter. Det må framhållas, att några uppgifter om kostnaderna för de i tabellen angivna olycksfallen ej kunnat erhållas. Då fråga är om invalid- och dödsfall torde emellertid kostnaderna uppgå till betydande belopp.

Innan arbetarskyddsstyrelsen tager ställning till frågan om en omprövning av byggnadsstadgans förevarande bestämmelser redogör styrelsen något för *yrkesinspektörernas uppfattningar* i ämnet.

Yrkesinspektörerna anse i allmänhet att fordran på ifrågavarande skyddsanordningar å äldre byggnadstak icke bör eftergivnas. Med hänsyn till rådande förhållanden beträffande material och arbetskraft uttala sig emellertid flera yrkesinspektörer för att med genomförandet av föreskrivna skyddsåtgärder meddelas ytterligare anstånd. Några yrkesinspektörer åter ifrågasätta, huruvida icke vidtagandet av åtgärderna inom den angivna tiden bör begränsas att avse endast sådana byggnader, vilkas takform eller skorstensplacering göra anordningarna särskilt erforderliga, eller gälla blott industribyggnader och liknande. Med åberopande av den eftergiftsmöjlighet som inrymmes i byggnadsstadgans 71 § 3 mom. förordas av några yrkesinspektörer, att det överlämnas åt byggnadsnämnderna att i förekommande fall meddela erforderlig avvikelser från bestämmelserna och att åt dem meddelas nödiga direktiv i detta hänseende, så att en enhetlig tillämpning av bestämmelserna erhålles. Sådan eftergift anses böra kunna meddelas framför allt beträffande hus, som beräknas komma att rivas inom en snar framtid. Med hänsyn till svårigheten att på äldre hustak anordna betryggande skyddsräck och till de kostnader anordnandet härav kommer att medföra, instämman två yrkesinspektörer i motionärernas hemställan.

Härefter yttrar *arbetarskyddsstyrelsen*.

Vad angår den i motionen ifrågasatta omprövningen vill arbetarskyddsstyrelsen framhålla, att vid bedömning av denna fråga hänsyn i första hand måste tagas till olycksfallsrisken för de arbetstagare, som sysselsättas med arbete å tak. Såsom framgår av ovan meddelade uppgifter inträffa årligen ett flertal svåra olycksfall genom nedstörtande från tak, vilka medföra invaliditet eller dödlig utgång. Det är sålunda uppenbart, att behov av skyddsåtgärder föreligger vid arbete å hustak. Förutom de fasta skyddsanordningar, varom föreskrives i byggnadsstadgans 71 §, kunna härvid jämväl livbälte och säkerhetslina komma i fråga. Föreskrifter härom meddelas i 41 § arbetarskyddskungörelsen den 6 maj 1949 (nr 208) liksom även i kungörelsen den 14 januari 1938 (nr 16) om användande av livbälte jämte säkerhetslina vid arbete å vissa hustak. Vissa underhålls- och reparationsarbeten å hustak äro emellertid ofta av tillfällig och kortvarig natur och erfarenheten visar, att vid utförande av sådana arbeten arbetstagarna ej sällan underlåta att begagna

livbälte och säkerhetslina. I många fall beror detta också på att anordningar för säkerhetslinans fästande ej finnas å taket.

Enligt arbetarskyddsstyrelsens mening får behovet av skyddsanordningar å hustak anses hava klarlagts och prövats vid så många tillfällen, att det är uppenbart, att fordran på ifrågavarande skyddsanordningar icke bör frångås. Det kan ej heller vara försvarligt att skilja på nya och äldre byggnader i här berörda hänseende, då flertalet av de olycksfall, som inträffa vid takarbete, hänföra sig till äldre hus, där tillfredsställande anordningar till förebyggande av olycksfall genom nedstörtande i regel icke finnas. Att lita till, såsom motionärerna förutsätta, att vissa yrkeskategorier ha stor vana och rutin, när det gäller att undvika här äsyftade olycksfallsrisker, bör från arbetarskyddssynpunkt icke godtagas. Styrelsen är väl medveten om att ett genomförande av föreskrivna åtgärder beträffande äldre byggnader i åtskilliga fall erbjuder praktiska svårigheter på grund av takets utförande och beskaffenhet men anser sig med hänsyn till den stora olycksfallsrisken icke kunna frångå kravet på betryggande skyddsanordningar även å äldre byggnaders tak. Ehuru det icke tillkommer styrelsen att uttala sig därom kan det enligt styrelsens mening främjas, om icke vidtagandet av berörda skyddsanordningar å hustak jämväl är en betydelsefull åtgärd från civilförsvarssynpunkt, särskilt med tanke på att vid eventuella skador å taken ovan personal måste beträda desamma.

Ej heller *Svenska landstingsförbundet* anser sig kunna tillstyrka ett upphävande av byggnadsstadgans förevarande bestämmelser beträffande äldre byggnader.

Byggnadsstyrelsen synes däremot vilja i någon mån tillmötesgå motionärerna i förevarande avseende. Nyttan och behovet av här berörda skyddsanordningar kunde enligt styrelsens mening i visa fall ifrågasättas. Detta gällde främst s. k. snöräcke på sådana byggnader — såväl äldre som nyare — där av olika anledningar snöskottning regelmässigt icke erfordrades. Snöräcke vore nämligen närmast avsett som fotstöd vid snöskottning och dylikt invid takfoten. Styrelsen ämnade i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt de den 27 februari 1951 tillkallade sakkunniga för utredning angående möjligheterna att förenkla byggnadslagstiftningen att utreda frågan om lämpligheten av de i 178 § byggnadsstadgan avsedda åtgärderna.

Beträffande motionärernas hemställan om anstånd med utförande av här berörda åtgärder å äldre byggnader anför *byggnadsstyrelsen*.

I hur stor utsträckning de i 178 § byggnadsstadgan avsedda åtgärderna hittills utförts är omöjligt att exakt angiva. Man torde dock kunna utgå ifrån av de upplysningar som byggnadsstyrelsen inhämtat, att endast ett ringa antal enskilda fastighetsägare i samband med takreparationer utfört sådana skyddsanordningar. På statliga och kommunala byggnader synas skyddsanordningar ha anbringats i något större utsträckning. Kostnaderna för att för närvarande utföra de resterande arbetena i enlighet med ovannämnda paragraf i byggnadsstadgan kunna icke beräknas utan att ingående och tidskrävande utredningar verkställas angående antalet byggnader, som skola förses med skyddsanordningar, samt beskaffenheten av takbeläggningen m. m. hos dessa byggnader. En överslagsmässig uppskattning av kostnaderna ger emellertid till resultat, att dessa skulle bli betydande. Såvitt byggnadssty-

relsen kan bedöma torde de, såsom motionärerna angivit, uppgå till flera tiotal miljoner kronor.

Knappheten på det slag av byggnadsmaterial som erfordras för uppsättande av ifrågavarande skyddsanordningar är fortfarande stor och det är ej osannolikt att situationen beträffande dessa material kommer att ytterligare försämrans under den närmaste tiden. Den betydande efterfrågan som skulle giva sig till känna under det närmaste året, om skyddsanordningarna skulle färdigställas före den 1 juli 1952, förefaller under dessa förhållanden ur flera synpunkter mycket betänklig, bland annat med hänsyn till den löpande produktionen av nybyggnader. Byggnadsstyrelsen har i denna fråga samrått med statens handels- och industrikommission, som starkt understrukit ovanstående synpunkter.

Under hänvisning till sina ovan intagna uttalanden meddelar byggnadsstyrelsen, att styrelsen — med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande tidsläge största möjliga återhållsamhet iakttages vad beträffar olika slag av investeringar — har för avsikt att i god tid före den 1 juli 1952 hos Kungl. Maj:t begära uppskov med vidtagande av de här avsedda åtgärderna intill den 1 juli 1955 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t med hänsyn till rådande förhållanden kan finna skäl medgiva.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller, att situationen vad gäller arbetskraftstillgången knappast är bättre utan snarare sämre än sommaren 1948, då uppskov med bestämmelsernas ikraftträdande medgavs. Under återopande härav samt av synpunkter, vilka sammanfalla med de av byggnadsstyrelsen anförda, tillstyrker arbetsmarknadsstyrelsen motionärernas hemställan om förlängt anstånd.

Jämväl *Svenska landstingsförbundet* finner ett dylikt anstånd motiverat.

I nu berörda hänseende anför *arbetarskyddsstyrelsen*.

Det är enligt styrelsens uppfattning tydligt, att i 71 § föreskrivna skyddsanordningar i ringa utsträckning utförts vid äldre byggnader och att ett genomförande av åtgärderna före den 1 juli 1952 sannolikt kommer att medföra betydande svårigheter på grund av otillräcklig tillgång på material och arbetskraft. Det är ej heller uteslutet, att byggnadsregleringen och tillståndsgivningen i samband därmed kommer att utgöra hinder för åtgärdernas genomförande. Med hänsyn härtill uppställer sig den av motionärerna berörda frågan om förlängt anstånd med genomförande av de i angivna paragrafer föreskrivna åtgärderna. Ett uppskjutande på längre tid anser sig styrelsen dock ej kunna tillstyrka, särskilt vid betraktande av det antal invalid- och dödsfall som årligen inträffa vid arbete å hustak. Enligt styrelsens mening synes böra övervägas, huruvida icke genomförandet av de ifrågavarande åtgärderna borde kunna ske efter olika linjer. Förslagsvis uppställas följande alternativ:

1. Med genomförande av de i 178 § byggnadsstadgan avsedda åtgärderna medges anstånd för ytterligare två år eller till och med den 30 juni 1954, dock att byggnadsnämnd äger föreskriva, att för byggnad, där behovet av skyddsanordningar är särskilt stort, sådana anordningar skola vidtagas snarast möjligt.
2. Kungl. Maj:ts förordnande att de i 178 § byggnadsstadgan avsedda åtgärderna skola vara utförda senast den 1 juli 1952 bibehållas oförändrat men kompletteras med en bestämmelse, att byggnadsnämnd

äger i särskilda fall meddela dispens för högst två år med genomförandet av åtgärderna. Det förutsättes härvid, att byggnadsnämnds dispensrätt under övergångstiden gives en vidare tolkning än som torde framgå av förarbetena till 71 § 3 mom. (jfr prop. nr 147/1944, s. 21). För byggnad, där behovet av skyddsanordningar är särskilt påkallat, torde dispens i allmänhet ej böra lämnas eller i varje fall blott för kort tid, t. ex. högst 1 år.

Då alternativ 2 medför ett omfattande dispensförfarande förordar styrelsen det första alternativet.

Utskottet.

Bestämmelserna om skyldighet för fastighetsägare att förse yttertak med vissa fasta skyddsanordningar infördes efter riksdagens hörande år 1944 i då gällande byggnadsstadga. De tillkommo i syfte att förebygga olycksfall vid takarbeten. Hänsynen till takarbetarnas säkerhet föranledde också att reglerna bibehöllos vid tillkomsten av 1947 års byggnadsstadga. På grund av ett Kungl. Maj:ts beslut, som fattats jämlikt bemyndigande i byggnadsstadgan, kommer förenämnda skyldighet icke att gälla förrän den 1 juli 1952 beträffande de byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före den 1 juli 1944. Motionärerna önska en omprövning av bestämmelserna, då det gäller dessa äldre byggnader. I avbidan på resultatet av omprövningen bör enligt motionen skyldighet för ägare av äldre byggnad att ha utfört skyddsanordningar inträda först senare än den 1 juli 1952.

Det är ogörligt att med fullkomlig säkerhet beräkna de ekonomiska konsekvenserna av ett ikraftträdande av ifrågavarande bestämmelser beträffande äldre byggnader. Det står emellertid utom diskussion att betryggande skyddsanordningar böra finnas å taken på såväl äldre som nyare byggnader. En omprövning av förevarande bestämmelser i byggnadsstadgan bör enligt utskottets mening endast ta sikte på att söka undersöka, om icke detta mål skulle kunna nås på bättre sätt än enligt bestämmelserna och utan så stora kostnader som de nödvändiggöra. I sistnämnda hänseende må framhållas att byggnadsstyrelsen hyst tvivel om behovet i vissa fall av de snöräcken, som nämnas i 71 § 2 mom. 2. byggnadsstadgan. En utredning rörande de frågor, bestämmelserna reglerar, anser utskottet önskvärd. Då emellertid byggnadsstyrelsen förklarat sig ämna hos Kungl. Maj:t föreslå en dylik utredning anser utskottet icke behövt att riksdagen till Kungl. Maj:t avlåter en skrivelse i ärendet.

Utskottet delar även motionärernas uppfattning, att ett uppskov med ikraftträdandet av bestämmelserna om ifrågavarande skyddsanordningar bör äga rum. Härför tala även andra skäl än som framgå av det föregående. Tillgången på material för anordningarna samt på arbetskraft är för närvarande synnerligen knapp. Det är även viktigt att i dagens läge begränsa investeringarna. Sedan emellertid byggnadsstyrelsen förklarat sig ämna hos Kungl. Maj:t anhålla om uppskov med bestämmelsernas ikraftträdande, anser utskottet det även onödigt att i detta hänseende föreslå någon riksdagens skrivelse.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa
att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Stockholm den 5 april 1951.

På tredje lagutskottets vägnar:

ÅKE HOLMBÄCK.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Holmbäck, Carl Eriksson, Nils A. Larsson,
Werner*, Eskilsson, Ivar Persson, Grym och Uhlén;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Stjärne, Ericsson i
Sörsjön, Åhman, Andersson i Mölndal, Johansson i Torp, Jansson i Aspe-
boda och Larsson i Karlstad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
